

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Шкуропадської Діани Борисівни на тему

«Інституційне забезпечення стійкості національної економіки»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження

Фундаментальні соціально-економічні трансформації початку XXI ст. продемонстрували зростаючу відкритість національних економік більшості країн світу, однак одночасно засвідчили їх уразливість під дією динамічного поширення кризових явищ у глобальному економічному просторі (зокрема, пандемія COVID-19). За умов нарощування глобальних суперечностей, пов'язаних із змінами в міжнародних відносинах (деглобаліація, суверенізм тощо), структурними змінами на ринках фінансів, товарів і послуг, праці, масштабних поведінкових змін, а також трансферу кризових явищ у світовому економічному просторі постають проблеми дослідження здатності національних економік адекватно реагувати на різні за природою та наслідками шоківі впливи, відновлюватися і адаптуватися до них.

Після фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. питання забезпечення стійкості національної економіки належать до пріоритетних напрямів державної політики країн світу, у тому числі України. Глобальна пандемія COVID-19, яка охопила світову економіку на початку 2020 р., зайвий раз актуалізує проблему стійкості національної економіки, що виражає здатність економічної системи кожної країни уникнути, витримати та відновитися від дії шоківих впливів. Оскільки інституційне забезпечення є одним із визначальних чинників

ефективного функціонування економіки, про що свідчить низка сучасних інституційних та економічних індикаторів (Good Country Index, Legatum Prosperity Index, Doing Business Index, Corruption Perception Index тощо), то роль держави-регулятора економічних процесів через заходи підтримки стійкості національної економіки, розробки компенсаційних механізмів та інструментів забезпечення її стійкості не викликає заперечення. Спроможність держави як інституційної основи національної економіки вчасно ідентифікувати негативні внутрішні та зовнішні загрози, швидко й ефективно долати їх наслідки, актуалізували проблематику дослідження інституційного забезпечення стійкості національної економіки здобувачки наукового ступеня Шкуропадської Діани Борисівни.

*Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій
дослідження*

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Шкуропадської Діани Борисівни мають належний ступінь наукової обґрунтованості, що зумовлено узагальненням і аналізом значної кількості наукових публікацій з проблематики інституційного забезпечення стійкості економіки. Здобувачкою досягнуто основну мету дослідження – розвиток теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення інституційного забезпечення стійкості національної економіки.

Для досягнення мети дисертаційного дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: монографічний і методи теоретичного узагальнення та порівняння – для розкриття економічного змісту понятійно-категоріального апарату; системний, історичний та метод систематизації – для розкриття еволюційних підходів до розуміння концепції стійкості економіки та методичних підходів її оцінювання; системно-структурний і порівняльного аналізу – для оцінювання інституційного забезпечення стійкості економіки; індексний, індикативний та статистичних групувань – для аналізу динаміки індикаторів стійкості економіки й оцінки тенденцій макроекономічного розвитку України; табличний, групування та графічний методи – для розкриття та

відображення стану інституційного забезпечення стійкості економіки. Достовірність результатів дослідження, висновків і рекомендацій, які містяться в дисертаційній роботі, загалом є достатньою. Досліджена здобувачкою наукова проблема базується на аналізі законодавчих і нормативно-правових актах з питань інституційного забезпечення стійкості національної економіки та її окремих секторів, статистичних та аналітичних матеріалів органів державної влади та міжнародних організацій, наукових працях провідних українських та іноземних вчених-економістів.

Достовірність наукових висновків та рекомендацій підтверджена їх практичним впровадженням у діяльність Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка №2401-04/25836-09 від 15.06.2018 р.) та Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка від 04.12.2019 р.).

Аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених в ній наукових положень та рекомендацій дозволяє зробити висновок про достатній ступінь їх обґрунтованості згідно встановлених вимог та відповідність дисертації Шкуропадської Діани Борисівни спеціальності 051 «Економіка».

Наукова новизна результатів дослідження

Серед найбільш важливих наукових результатів дисертаційної роботи можна відзначити наступні:

1. У дисертаційній роботі розроблено методологічні підходи до дослідження інституційного забезпечення стійкості національної економіки, які передбачають системний аналіз інституційного середовища на основі ідентифікації формальних і неформальних інститутів забезпечення стійкості економіки, дослідження інституційної спроможності органів державної влади у процесі формування та реалізації організаційно-правових умов і напрямів стійкого розвитку економіки та компенсаційних механізмів забезпечення її стійкості. Відповідна розробка дозволяє визначити спроможність держави підвищувати рівень стійкості економіки в умовах перманентних викликів та глобальної турбулентності (с. 68, 127-153).

2. Здобутком автора є обґрунтований секторальний критерій стійкості економіки відповідно до концептуальних основ побудови системи національних рахунків, що дозволяє аналізувати здатність економіки уникати, витримувати та відновлюватись від дії шоківих впливів у розрізі інституційних і зовнішнього секторів економіки (с. 90-126).

3. Науковий інтерес становлять удосконаленні теоретичні засади забезпечення стійкості економіки, які, на відміну від існуючих, включають такі неформальні інститути як: інститут довіри до влади, інститут сприйняття корупції, інститут економічної культури, та такі функції державного управління економікою як регулююча, інформаційна, захисна, регламентуюча, контролююча з позицій їх впливу на розвиток інституційного середовища та дають уяву про функціонування інститутів підтримки стійкості, що здатні впливати та забезпечувати стійкий розвиток економіки та її секторів за умов дії шоківих впливів (с. 68-69, 150-153).

4. У дисертаційній роботі обґрунтовано методологічний підхід до оцінювання рівня стійкості національної економіки, який на відміну від існуючих розробок, передбачає комплексний аналіз макроекономічних індикаторів рівня стійкості інституційних та зовнішнього секторів економіки у їх відповідності пороговим значенням з виявленням потенційно можливих шоківих впливів. Цей підхід дозволив здійснити оцінку рівня стійкості економіки України у 2008-2018 рр., відповідно до якої визначено незадовільне його значення та відсутність вираженої тенденції до підвищення, а також встановити забезпеченість лише сектора фінансових корпорацій інституційним регулятором, спроможним реалізовувати заходи забезпечення стійкості та протидії кризовим явищам (с. 61-63, 125, додатки М, Н).

5. Практичний інтерес представляє систематизація інструментів економічної політики держави в частині їх групування за такими напрямками інституційного забезпечення стійкості секторів економіки як: 1) запровадження пакетів економічних стимулів, привабливих умов кредитування, податкових та інвестиційних пільг, 2) сприяння розвитку підприємництва та інновацій, 3)

стимулювання диверсифікації економіки, 4) підтримка рівня зайнятості, 5) розвиток компенсаційних механізмів стійкості економіки, 6) залучення міжнародної фінансової підтримки. Такий підхід дозволяє виявити організаційну спроможність держави використовувати інструменти економічної політики задля забезпечення стійкості різних секторів національної економіки (С. 202-233). На основі цієї розробки авторкою були визначено, що зовнішній сектор є найуразливішим до шоківих їх проявів з-поміж інших секторів вітчизняної економіки (с. 123-124, додаток Ф).

6. Актуальною вбачається характеристика напрямів реалізації державної політики забезпечення стійкості національної економіки на основі результатів порівняльного аналізу основних складових компенсаційного механізму забезпечення стійкості економіки Європейського Союзу та економіки України. Дана розробка дозволяє обґрунтувати доцільність створення макрорегулятора для визначення системи заходів забезпечення стійкості національної економіки та їх ефективної реалізації з дотриманням принципів прозорості, обґрунтованості та цільового використання фінансових ресурсів (с. 142-149).

7. Науковий інтерес становить застосування критерію ресурсозбереження для інституційного забезпечення стійкості економіки, що дозволило визначити такі організаційно-правові умови підвищення її рівня, як: захист прав власності, розвиток страхування, запобігання та протидія корупції, захист національних економічних інтересів, розвиток корпоративної культури, які в сукупності утворюють адаптивний потенціал економіки для протидії шоківим впливам та є підґрунтям для зростання її національної ресурсної бази (с. 157-173).

***Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях,
зарахованих за темою дисертації***

Наукові положення, результати, висновки дисертаційного дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на наукових конференціях й бізнес-форумах. Опубліковано 25 наукових праць, у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях, 2 статті у наукових періодичних виданнях

інших держав (у тому числі 1 стаття індексується у науковій базі даних Web of Science), 17 публікацій апробаційного характеру.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Відзначаючи позитивні сторони роботи, варто звернути увагу на певні зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. Аналіз макроекономічних шоків на с. 60 (рис. 1.6) проведений без врахування пандемії COVID-19, яка сьогодні завдає суттєвого впливу на бізнес-клімат та рівень життя населення по всьому світу. Також авторкою не висвітлюються контраверсійні процеси, що відбуваються в світі у зв'язку із шоками різного роду, а саме: антиглобалізм, суверенізм, сецесіонізм тощо.

2. При розгляді інституційних засад стійкості національної економіки не відображено зв'язок між формальними і неформальними інститутами, органами законодавчої та виконавчої влади тощо. Проте саме цей зв'язок є визначальним при формуванні стійких та якісних інститутів, які б сприяли сталому соціально-економічному розвитку національної економіки.

3. В процесі аналізу неформальних інститутів на с. 150-153 (рис. 2.5, табл. 2.13) доцільно було б використати більш системні дослідження, пов'язані із соціальним капіталом, цінностями (зокрема, Legatum Prosperity Index, World Values Map), що в більшій мірі корелюють із якістю інституційного середовища, ніж рівень освіти чи сприйняття корупції.

4. Опис організаційно-правових умов підвищення стійкості економічної системи (рис. 3.1) потребує компаративного аналізу в розрізі країн світу з відповідними обґрунтуваннями, а інструментарій управління природними ресурсами та критерії їх вибору на с. 160-161 (табл. 3.1) доцільно було б тісніше прив'язати до конкретних кейсів з національної економіки України, узгоджуючи їх між собою.

5. Загалом в роботі відчувається брак компаративістики (за винятком параграфу 3.2) окреслених авторкою проблем, а також спостерігаються деякі орфографічні помилки та неточності.

Зроблені зауваження, однак, не применшують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, не спростовують її результатів та наукової новизни.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Розглянувши дисертацію Шкуропадської Діани Борисівни на тему «Інституційне забезпечення стійкості національної економіки» та авторські наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати наукових пошуків, враховуючи особистий внесок здобувача у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях із співавторами, вважаємо, що робота виконана самостійно, є завершеним науковим дослідженням, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційне дослідження відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, що здобувачем вирішено поставлені у роботі завдання.

Дисертаційна робота виконана з дотриманням норм академічної доброчесності та відповідає вимогам, передбаченим п. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 6 березня 2019 р., відносно дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, а її авторка, Шкуропадська Діана Борисівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент –

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та
економічної теорії Західноукраїнського
національного університету

Олександр ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ

